

Από τη Δευτέρα η δύσκολη προσγείωση

Οι εκλογές στις 25 Ιανουαρίου 2015 θα μείνουν μάλλον ως παράδειγμα πώς μια χώρα και ένα πολιτικό σύστημα βαδίζουν σε μια από τις δραματικότερες στιγμές της εθνικής πολιτικής ζωής, αερολογώντας, εξαπατώντας και μονολογώντας. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της εκλογικής αναμέτρησης είναι ότι ο ΣΥΡΙΖΑ, που όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις θα κληθεί να σχηματίσει κυβέρνηση, απέφυγε συστηματικά να δηλώσει τις θέσεις και τις προθέσεις του. Δεν πρόκειται για «εν λευκώ εντολή» όπως είχε ξανα συμβεί στο παρελθόν, αλλά για «εν κρυπτώ ανάθεση», με την έννοια ότι ούτε ο ΣΥΡΙΖΑ αποκάλυψε τις θέσεις του ούτε η πλειοψηφία του εκλογικού σώματος τις αναζήτησε. Εξάλλου, η χασμωδία των απόψεων που διατυπώθηκαν από βασικά στελέχη του δείχνει ότι η προγραμματική συσκότιση ήταν ηθελημένη, γιατί ούτε η ηγεσία ξέρει πώς θα χειριστεί την καυτή πατάτα που παραλαμβάνει ούτε το κόμμα έχει την αναγκαία συνοχή για τους ακροβατισμούς που θα υποχρεωθεί να κάνει.

Από τη Δευτέρα θα αρχίσει η προσγεί-

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΒΟΥΓΑΦΑ

ωση στην πραγματική πραγματικότητα. Δεν θα είναι ομαλή. Θα γίνει σαν βίαιη πρόσκρουση. Η αμεριμνησία και η εθελότητά θα δώσουν τη θέση τους στην περισκεψη. Δεν είναι όμως καθόλου βέβαιο ότι η χώρα και η μέλλουσα κυβέρνηση θα μπορέσουν να προσαρμοστούν χωρίς να μεσολαβήσει μια νέα μεγάλη υποτροπή, ας ελπίσουμε όχι αναντίστροφη. Και τούτο γιατί πηγαίνουμε στο νέο κρίσιμο ραντεβού κληρονομώντας όλα τα βαρίδια και τις παρωπίδες που έκαναν ως τώρα αδύνατη την ομαλή έξοδο από το Μνημόνιο. Ποια ήταν αυτά; Η απουσία εθνικής στρατηγικής με επαρκή διακομματική συναίνεση. Η ηγεμονία του αντιμνημονιακού λόγου που γρήγορα έγινε συνώνυμο με τον άκρατο εθνολαϊκισμό. Η ταύτιση του ΣΥΡΙΖΑ με αυτόν τον λόγο.

Πράγματι, όπως οι εξελίξεις έδειξαν, η Ελλάδα σε αντίθεση με την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Κύπρο δεν στάθηκε ικανή να διαμορφώσει μια εθνική στρατηγική αντιμετώπισης της κρίσης, η οποία θα συνδύαζε τον εξωτερικό έλεγχο των δανειστών με μια εσωτερική οικειοθελή πολιτική μεταρρυθμίσεων που η ίδια η χώρα θα έκρινε αναγκαία με βάση τα διδάγματα από τη χρεοκοπία. Κατά τούτο, συνεχίσαμε μια μακρά αρνητική συνήθεια που θέλει την Ελλάδα, αντί να θεωρεί αυτονόητη την ενεργητική προσαρμογή στη διαρκή εξέλιξη, να την αντιμετωπίζει σαν υποχρέωση προς τρίτους που πιέζουν, είτε αυτοί είναι η «Ευρώπη» είτε «οι ξένοι» γενικότερα. Ετσι, δεν είναι τυχαίο ότι όταν ξέσπασε η κρίση, οι πολιτικές και οι κοινωνικές ηγεσίες βρέθηκαν ανέτοιμες να προτείνουν τις «δικές μας εθνικές αλλαγές», κι αυτό αφορούσε τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και τη ΝΔ. Η κληρονομιά μεταβιβάζεται σήμερα στον ΣΥΡΙΖΑ αλλά στη νιοστή, καθώς δείχνει να στερείται επιπλέον και τη στοιχειώδη γνώση του «πώς λειτουργούν τα πράγματα».

Θυμόμαστε ότι ύστερα από μια αρχική φάση ο αντιμνημονιακός λόγος κυριάρχησε και καθόρισε τον τρόπο που η χώρα βίωσε και αντιμετώπισε την κρίση. Ο αντιμνημονιακός λόγος πάτησε σε

Πολλοί φαίνεται να πιστεύουν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα αλλάξει την Ευρώπη και όχι η Ευρώπη τον ΣΥΡΙΖΑ. Σύντομα θα διαπιστώσουν ότι το πλαίσιο και το περιεχόμενο διαπραγμάτευσης θα μείνει αυτό που ξέρουμε, με μικρές ίσως διευκολύνσεις συμβολικού κυρίως χαρακτήρα

ένα κομμάτι της πραγματικότητας, αλλά πατώντας σε αυτό έφτιαξε μια άλλη δική του, φανταστική πραγματικότητα. Πάτησε κατ' αρχάς στις κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης και στην αγανάκτηση των πολιτών για την υποβάθμιση του κεκτημένου επιπέδου ευημερίας. Πάτησε πάνω στην ανεπάρκεια της ΕΕ να αντιμετωπίσει έγκαιρα και αλληλέγγυα την κρίση, στον «τιμωρητικό» λόγο των δανειστών και στην υπερβολική λιτότητα των Μνημονίων. Πάτησε πάνω στην απουσία μιας ισχυρής και ελκτικής «ιδέας Ευρώπης». Σε αυτή όμως τη βάση έφτιαξε μια δική του πραγματικότητα που κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η αποσιώπηση των εθνικών αιτίων της χρεοκοπίας. Γρήγορα έτσι ο αντιμνημονιακός λόγος ταυτίστηκε με τον εθνολαϊκισμό, ο οποίος άλλωστε είχε ήδη επανεμφανιστεί στην Ευρώπη. Ο αντιμνημονιακός λαϊκισμός συνένωσε αριστερές και δεξιές δυνάμεις σε αδιανόητες ως τότε συμμαχίες, συσκότισε τη διαφορά δικτατορίας - δημοκρατίας, σχετικοποίησε τις κατακτήσεις της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, παρήγαγε όπως ήταν αναμενόμενο κύματα ανορθολογισμού και συνωμοσιολογίας, εμφυλιοπολεμική πόλωση και αναβίωση της μαζικής πολιτικής βίας και της διάχυτης ανομίας. Ο αντιμνημονιακός λαϊκισμός δεν ήταν εξέγερση του «φτωχού λαού» κατά των ελίτ. Ήταν πρωτίστως η «λουμπανοποίηση» της συμπεριφοράς και της κουλτούρας των μικροαστικών και των μεσαίων στρωμάτων που μετά την κοινωνική άνοδο και την εμπειρία του ατομιστικού καταναλωτισμού της περιόδου της ευημερίας απειλούνταν πλέον οικονομικά. Η κληρονομιά που αφήνει ο αντιμνημονιακός λαϊκισμός

είναι οι αυξημένες προσδοκίες για μια μαγική αποκατάσταση των προ της κρίσης κεκτημένων μέσω της σύγκρουσης με τους «ξένους» και μια εμφυλιοπολεμική πόλωση που τώρα θα στραφεί κατά της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ. Αφήνει επίσης ένα έλλειμμα ορθολογισμού στην ανάλυση των πραγματικών συσχετισμών και τον καθορισμό των εθνικών προτεραιοτήτων.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, όντας αρχικά ένα μικρό κόμμα, αμάλγαμα νεοκομμουνισμού και ριζοσπαστικής κινηματικής Αριστεράς, έγινε ξενιστής του αντιμνημονιακού λαϊκισμού. Σύντομα ηγεμόνευσε σε αυτόν και διαποτίστηκε από αυτόν. Δεν είναι τυχαίο ότι ως πρόσφατα απέφυγε κάθε σοβαρή ανάλυση των εθνικών αιτίων της κρίσης, υιοθετώντας τις αντιπολιτικές κραυγές περί «κλεπτοκρατίας», και μόνο πρόσφατα ψέλλισε ότι «υπάρχουν και δικές μας ευθύνες για τη χρεοκοπία», χωρίς αυτό να έχει οδηγήσει σε μια ειλικρινή ανάλυση και σε μια πρόταση μεταρρυθμίσεων. Λόγω της πολιτικής γεωγραφίας της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, λειτούργησε ως το εγγύτερο υποκατάστατο (Α.Ο. Hirschman) για τις μάζες και τα στελέχη που εγκατέλειπαν το ΠΑΣΟΚ, σε μια μετατόπιση που δεν σήμαινε ριζοσπαστικοποίηση, αλλά απεγνωσμένη επιθυμία συντήρησης των κεκτημένων. Η ίδια η «θεμελιακή κουλτούρα» του βασικού στελεχικού δυναμικού παραμένει προσκολλημένη στον κρατισμό, στη δυσπιστία προς την επιχειρηματικότητα, ενώ είναι επιρρεπής στον δημοσιονομικό λαϊκισμό και στη δημιουργία ελλειμμάτων. Αυτό το υβριδικό κόμμα, με τη συγκεκριμένη ιδεολογική - πολιτική διαδρομή, με

αυτά τα γενετικά χαρακτηριστικά που συγκρούονται με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς τάσεις, καλείται όπως φαίνεται από τη Δευτέρα να διαχειριστεί μια απότομη και ταχύτατη προσαρμογή στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

Πολλοί φαίνεται να πιστεύουν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα αλλάξει την Ευρώπη και όχι η Ευρώπη τον ΣΥΡΙΖΑ. Σύντομα θα διαπιστώσουν ότι το πλαίσιο και το περιεχόμενο διαπραγμάτευσης θα μείνει αυτό που ξέρουμε, με μικρές ίσως διευκολύνσεις συμβολικού κυρίως χαρακτήρα. Αλλοί πάλι προκαταβάλλουν την επιτυχία της προσαρμογής του ΣΥΡΙΖΑ στο δεδομένο πλαίσιο καθώς μάλιστα σημειώνονται ευνοϊκές εξελίξεις στην ευρωζώνη (νομισματική χαλάρωση για την αντιμετώπιση του αποπληθωρισμού, φτηνό ευρώ, φτηνό πετρέλαιο). Ευελπιστούν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα θελήσει και θα μπορέσει να κάνει την περίφημη κωλοτούμπα και να σταθεί στα πόδια του. Προσωπικά είμαι πολύ επιφυλακτικός. Ο τρόπος που η ελληνική κοινωνία αντιμετώπισε την κρίση, οι ανελαστικότητες που έχει δημιουργήσει ο αντιμνημονιακός λόγος και η κομματική κουλτούρα του ΣΥΡΙΖΑ καθιστούν λιγότερο προφανή την ακροβασία και ακόμα λιγότερο την επιτυχή προσγείωση.

Για τούτο οι επόμενες εβδομάδες, και όχι οι επόμενοι μήνες, θα είναι καθοριστικές καθώς η κατάσταση θα κινείται στην κόψη του ξυραφιού και οι ανεξέλεγκτες μεταπτώσεις θα γίνονται περισσότερο πιθανές.

Ο Γιάννης Βούγafας είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Πάντειου Πανεπιστημίου